

Posudek oponenta na práci Ley Jirkovské: Odbory: pohon nebo brzda běžícího pásu?

Kolegyně Jirkovská si vybrala téma, které je podstatné nejen teoreticky, ale také prakticky pro úvahy o mnoha typech environmentalistické aktivity, což ostatně autorka píše explicitně: mají odbory, jakožto (přinejmenším početně) nejsilnější organizace občanské společnosti v ČR, nutně antagonistické zájmy vůči environmentálním aktivistům, nebo je představitelná spolupráce, jakou známe ze Spojených států amerických? Autorka se rozhodla tuto otázku zodpovědět na pozadí teoretické metafory o běžícím pásu výroby a různých možných přístupů k tomuto pásu: konkrétně diskurzu konkurenceschopnosti, solidarity a revoluce.

Autorka dobře zvládla styl akademické práce, píše věcně a přehledně, postupuje systematicky a svá tvrzení dokládá. Co lze velmi ocenit, je v akademických pracích rozhodně nikoli typická kultivovaná práce s metaforami – nejen s titulní metaforou běžícího pásu, ale také se sloganem italských protestujících „Hlad je jistý, rakovina možná (Volím rakovinu)“, již autorka převzala z článku Václava Bělohradského a vhodně uplatňuje.

Text citlivě přibližuje svou výchozí teorii a přehledně reprodukuje jak samotný teoretický obraz běžícího pásu, jak byl rozveden Schnaiberg, tak také její různé kritiky. Z relativně rozsáhlé literatury také syntetizuje základní kontury obrazu českých postkomunistických odborů, čímž si vytváří dobré předpolí pro svůj vlastní výzkum. Zde však začínají obtíže.

Co totiž mohlo být řečeno o autorčině práci s teorií i s historickým kontextem, nemůže být řečeno o metodologii. Pokud měla být metodologickým východiskem práce kritická diskurzivní analýza, je poněkud nedostatečné, pokud ji autorka zná pouze z jednoho zdroje, a to z přehledové kapitoly o diskurzivní analýze v knize Petra Druláka a kol. *Jak zkoumat politiku*. Při vší úctě k práci autora této kapitoly Víta Beneše se domnívám, že autorka měla jít poněkud více *ad fontes*.

To souvisí s nesnázemi v samotné analýze, která rozhodně nedostává svému záměru být kritickou diskurzivní analýzou. Jestliže by totiž v takové analýze měly být jednotlivé identifikované diskurzy až *výsledkem* analýzy materiálu, autorka si tři typy, které bude hledat, stanovuje už na začátku jako hypotézu. Až posléze je ověřován v jednotlivých textech a promluvách odborářů. To může ovšem mít za následek projekci či neporozumění. Tvrdí-li např. autorka, že diskurz revoluce „*předpokládá, že odbory budou hájit zájmy ochrany přírody i za cenu omezení výroby*“ (s. 69), pak je třeba říct, že je to *její* pojetí tohoto diskurzu, tam, kde ilustruje tento diskurz na promluvách samotných odborářských předáků, žádné takové odhodlání není patrné.

Lze si rovněž položit otázku po tom, zda lze podobnou práci napsat pouze jako analýzu odborů a nevzít v potaz, jak se na spolupráci s odboráři dívají ekologičtí aktivisté. Toho si je autorka vědoma, řeší to ovšem pouze rozhovorem s jedním ekologickým aktivistou, členem vedení Hnutí Duha. Jeho formulacím poskytuje autorka spíše prezentaci než analýzu, dozvíme se od tohoto předáka, že by odbory s environmentalisty přece měli najít společnou řeč, protože odbory jsou pro zvýšení HDP a většina toho, co Hnutí Duha navrhuje, by HDP zvyšovalo... Tuto formulaci autorka nerozporuje, ač si na jiném místě všímá, že ekologicky příznivé reformy mohou vést ke změně struktury ekonomiky, která třeba ani nesníží

ekonomický růst, ale výrazně poškodí některé segmenty pracujících. Těžko pak může taková změna být pro odbory atraktivní, i kdyby nakrásně zvýšila HDP.

Na okraj lze říci, že autorka mohla analyzovat společnou účast odborářů a některých ekologů, včetně výrazných postav environmentalistického myšlení v Česku (zejména Jan Keller, ale také Jakub Patočka, Tereza Stöckelová apod.) v protestech proti neoliberálním reformám v Česku. Je ovšem pravda, že reálně by mnoho materiálu o možné spolupráci environmentalistů a odborářů nezískala, v případě Kellera, ale vlastně i Patočky mohla sledovat spíš změnu priorit druhdy významných environmentalistů.

Jako celek lze práci jistě ocenit, autorka napsala kultivovaný text, který svými kvalitami plně vyvažuje pochybení stran metodologie. Lze tedy konstatovat, že splnila požadavky kladené na tento typ práci a text doporučit k obhajobě a k ohodnocení dvanácti body a známkou *velmi dobře*.

Ondřej Slačálek